

Framsidan

Aktuellt magasin om biblioteksfrågor från Kultur i Väst | Nr 2 | 2013

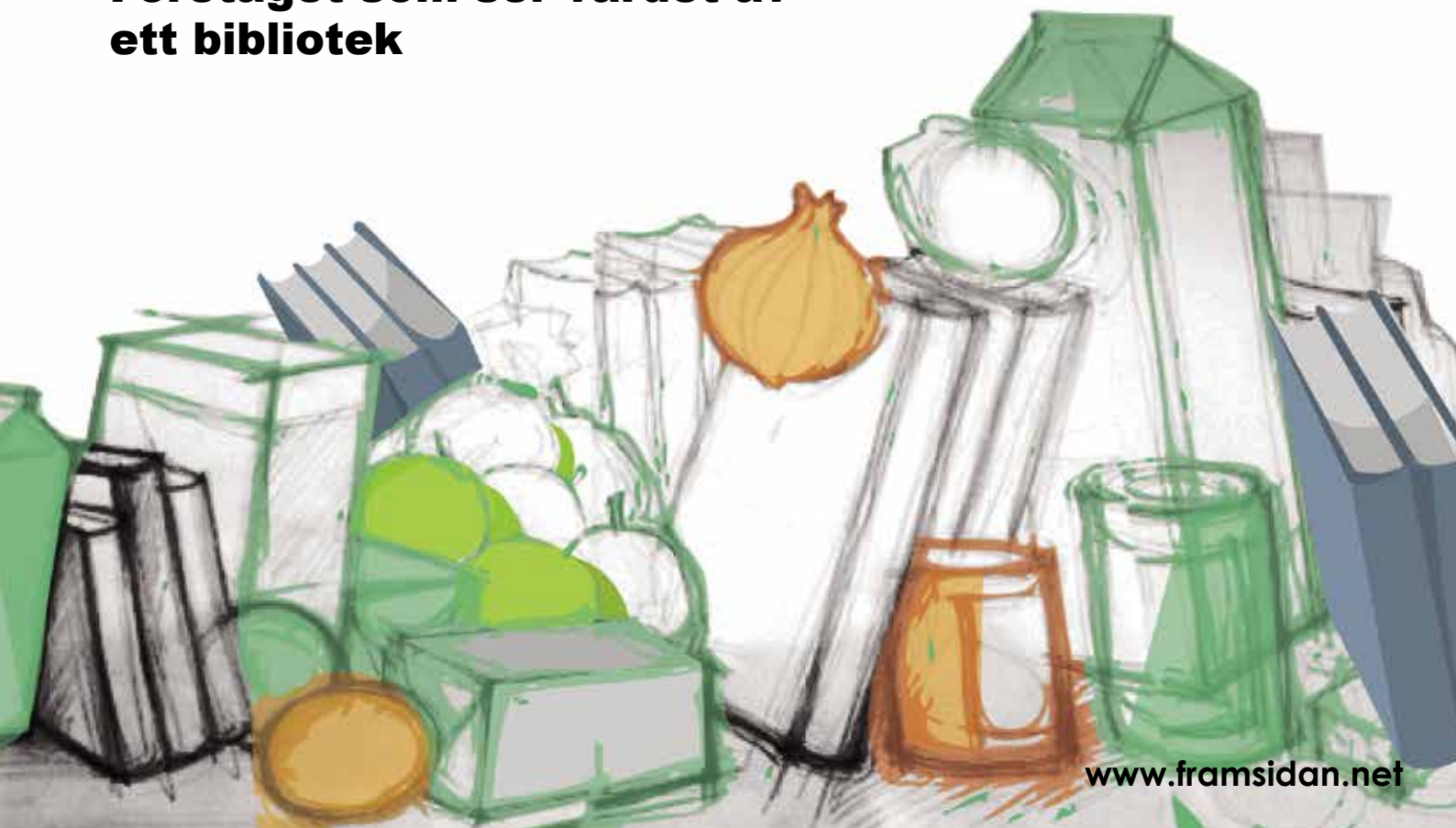
Bibliotek på andra ställen

**En liter mjölk och en lånebok –
butik och bibliotek i ett**

**Läsning på väg – vägkrogarna
som serverar litteratur**

Flygplatsbibliotek i Holland

**Företaget som ser värdet av
ett bibliotek**

Mer än ett rum

Bibliotek är en funktion inte en lokal. Jag promenerar runt på en ännu vårödslig strand och tänker på en kille som jag stötte på förra sommaren. Han var sådär 10 till 12 år gammal och satt på en filt på stranden och lånade ut sin pappas hela samling av Kalle Anka pocket, kanske hundra titlar totalt. Själv hade han läst allihop så nu förmedlade han istället kortlån på omkring en timme till andra barn på stranden. I konceptet ingick också en mindre avgift som jag gissar var själva motivet till verksamheten. Det hela verkade gå lysande, barn sprang fram och tillbaka med både pocket och pengar. Funktionen bibliotek hade tagit plats på stranden, om än med affärsmässigt tillägg vid just det här tillfället.

I Holland och kanske på andra håll finns exempel på kommunala strandbibliotek. Byggvagnar som gjorts om till enkla bibliotek rullar ut på stränderna under sommar-månaderna. För några år sedan var strömmen strid av svenska bibliotekariers som ville till Holland för att titta på detta. Någon senare efterföljd i Sverige har jag dessvärre inte kunnat notera. Hur jag än spanat längs stränder som jag besökt så har jag bara sett enda exempel på svenskt strandbibliotek och det är just Kalle Anka killen.

Biblioteket som en fysisk plats, en lokal, ett rum, ett hus, är djupt rotad hos oss. Det gäller såväl folkbiblioteket som företags- och skolbiblioteket. Funktionen bibliotek ska finnas och manifesteras i en fysisk plats. Vi går till biblioteket och där ska allt material finnas samlat, allt vi behöver. Platsen ska ligga centralt oavsett om det är i kommunen, på företaget eller i skolan. Vi samlar allt material på ett ställe, alla vet var det finns och kan komma dit och ta del av det. Tanken om en nationell katalog är ju egentligen samma

sak, allt görs sökbart på samma webbplats och adressen dit är allt du behöver veta. Biblioteket som fysisk plats och som nationell katalog blir ideal att hela tiden sikta mot, utopier för information, bildning och ordning.

Strandbiblioteket bryter mot detta. Någon tar en vagn, fyller den med böcker och andra prylar och rullar helt sonika iväg med den. På stranden blir alla glada men vad händer med själva biblioteket? Ska ingen komma dit längre? Tanken kan tas vidare. Hela biblioteket flyttar ut till platser där människor finns och där funktionen bibliotek passar och får betydelse. Det kan handla om fysisk förflyttning men också om digital – till stranden men också till mobilen eller plattan. Detta är i sig inget nytt. Många försök har gjorts med att flytta ut bibliotekets service till andra platser. Till arbetsplatser och till sjuk-salar och via boken-kommer direkt hem till köksbordet. Men inget av dessa försök och verksamheter har på allvar prövat idén om det helt decentraliserade biblioteket. Funktionen bibliotek har fortsatt att vara bundet till en fysisk och centralt belägen plats.

Utopier stannar ofta på pappret men en del av idéerna brukar ändå haka fast och bli delar av den faktiska utvecklingen. Särskilt tydligt är det inom samhällsplaneringen där idéer från 1800-talets utopier går igen i svenska förortsbyggen långt senare. Vi borde tänka oss en likanande process för bibliotekets utveckling. Jämfört med tidigare har människor idag helt nya vardagsmönster och vill möta information, kunskap och upplevelser på ett nytt sätt och där de befinner sig. Därför är det rimligt att formulera nya idéer om hur och var biblioteksfunktionen ska möta dem. Därför är det också helt relevant att sätta upp utopin om det decentraliserade

biblioteket.

Att formulera nya utopier är grunden för vår verksamhetsutveckling. Alltså måste vi göra detta för biblioteket. Att samla allt på ett ställe är en utopi som aldrig blivit helt förverkligad men som ändå varit väldigt viktig. Strandbiblioteket är den årstidsanpassade bilden för utopin om det decentraliserade biblioteket. Bibliotek är en funktion inte en lokal. Därför tycker jag att det är ett helt berättigat men inte utopiskt krav att få låna en bok på playan i år.

Glad sommar!

Bengt Källgren
Länsbibliotekarie, Kultur i Väst

Foto: Rebecca Hansson

Framsidan

Tidningen Framsidan ges ut av Kultur i Väst som är en förvaltning inom Västra Götalandsregionen. Framsidan ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor.

Ansvarig utgivare:
Fredrik Svedemyr

Redaktörer:
Helén Andersson
Fredrik Svedemyr

Redaktionsråd:
Helén Andersson
Rebekka Rundberg
Fredrik Svedemyr
Kerstin Wockatz

Layout och bildhantering:
Kerstin Strömberg
Fredrik Svedemyr

Kontakt:
Framsidan
Kultur i Väst
405 44 Göteborg
Tel: 031-333 51 00
redaktionen@framsidan.net

Webbplats:
www.framsidan.net

Prenumeration och adressändring:
www.framsidan.net
prenumeration@framsidan.net

Omslagsillustration:
Sofia Wegraeus

Tryck:
Cela Grafiska
ISSN-nummer
1651-1271

Vid efterfrågan går det att få Framsidan inläst
Hör av dig till CTI,
Tel: 0500-49 56 45
karin.stromberg@kulturivast.se

Innehåll

Mer än ett rum	2
Länsbibliotekarie Bengt Källgren om det decentraliserade biblioteket	
En liter mjölk och en lånebok	5
Lyckat samarbete mellan ICA-butik och biblioteksfilial i Karby	
Bibliotek för musik, dans och teater	7
Kraftiga neddragningar ger konsekvenser	
En signal för läsning	9
Telefonkioskbibliotek i Bromölla	
Plats för kultur och nytänkande	10
Amsterdams flygplats är bas för biblioteksutveckling	
Gemensam kamp för läsning	12
Folkbildningen och läsfrämjande arbete	
Läsning på väg	14
Lastbilschaufförernas arbetsplatsbibliotek firar tio år	
Brandstationens eldsjäl	16
Engagemang skapar läslust	
Företaget som ser värdet av bibliotek	18
Läsning ett sätt att ta hand om personalen	
I centrum av verksamheten	20
Myndighetsbiblioteket som är mer än ett informationsstöd	
Färre arbetsplatsbibliotek i Borås	22
Ändrade förutsättningar för kommunens arbetsplatsbibliotek	
De ger böckerna frihet	24
I Partille gör bibliotekshyllor i offentlig miljö succé	
Debatt	26
Mats Söderlund – ett nationellt läslyft måste få kosta	
Kåseri – om jag hade ett bibliotek	27
Petra Trobäck skriver om ett bibliotek som talar till hjärtat	
Profilen	28
Peter Bohlin – specialitet: dans och danslitteratur	

En liter mjölk och en lånebok

Biblioteket i Karby har gemensam entré med ICA-butiken, har samma öppettider som ICA-butiken och erbjuder i stort sett samma utbud som huvudbiblioteket i Vallentuna.

Text och bild: Helén Andersson

Redan vid busshållplatsen ute vid E18 syns ICA-butiken några hundra meter bort. Karby är ett samhälle med hög inflyttning och med många pendlare och butikens placering nära E18 gör platsen till en central knutpunkt för alla resenärer.

– I och med att bibliotekslokalen ligger där den ligger och är öppen så mycket, används den också till mycket, säger Isak Kullman, bibliotekarie och ansvarig för filialen i ICA-butiken. Det är en väntsal till alla pendlare, folk sitter och pluggar eller arbetar här, eller bara hänger med kompisar. Och läser tidningar och lånar böcker förstås.

Samarbete

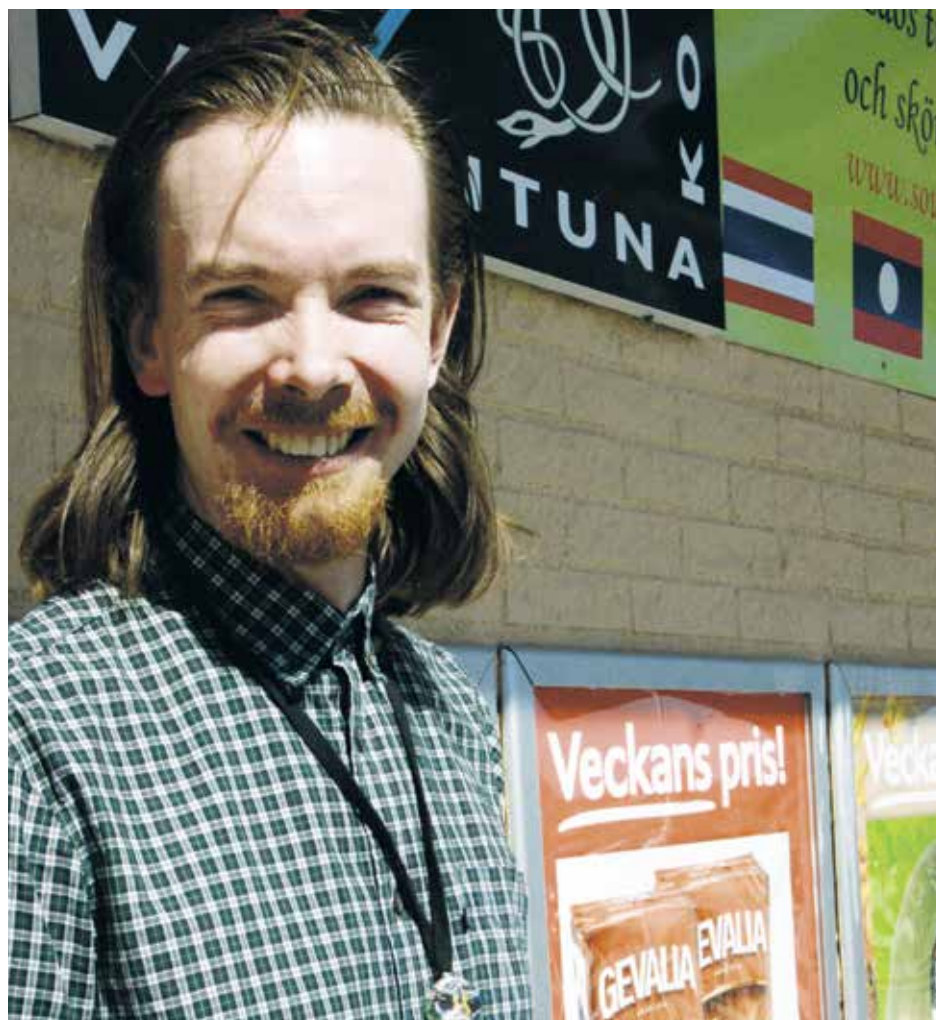
När ICA-butiken i Karby byggdes gjordes det i kombination med ett postkontor. Med sitt relativt enskilda läge blev posten ofta utsatt för rån och lades så småningom ner. Biblioteket i Vallentuna tyckte att det var ett bra läge för en filial centralt placerad bredvid ICA-butiken.

– Det var 1994, berättar Isak. Före min tid, men jag har fått berättat för mig att innehavaren av ICA-butiken också tyckte det var en bra idé och att verksamheterna skulle kunna ha nytta av varandra.

Eftersom biblioteket bara är bemannat tre dagar i veckan, har samarbetet mellan biblioteket och ICA-personalen under årens lopp utvecklats till ett tätt samarbete. Bland annat sätter ICA-personalen upp färska dagstidningar varje dag, de tar emot beställningar och lämnar ut beställda böcker och det går

Knutpunkt Biblioteket delar entré med ICA-butiken som är en knutpunkt i Karby med närhet till E18 och allmänna kommunikationer.

Meröppet Isak Kullman rekommenderar samarbete mellan butik och bibliotek och ser många fördelar. – Det mest positiva är att tillgängligheten till biblioteket ökar.

att låna med sitt lånekort i kassan.

– Att det går att låna och hämta böcker i kassan är en uppskattad service. Butiken är öppen ända till klockan 21.00 på kvällarna, säger Isak. Men framförallt, tillägger han, håller ICA-personalen ordning på lokalen när den är obemannad.

Utbud

Biblioteket innehåller cirka 4 000 titlar inklusive tidskrifter, ljudböcker och musik. 500 av dessa är tillfälligt lokaliserade till filialen och byts ut ungefär var fjärde månad. Det är viktigt att beståndet känns nytt och fräscht,

menar Isak. Men de riktigt dyra böckerna, ljudböckerna och musiken plockas bara fram när biblioteket är bemannat.

– Det fungerade i ett halvår att ha cd-böckerna framme. Men sedan försvann fyra stycken på bara några dagar och vi beslöt att dra in det igen. Så allt stöldbärligt har vi på en vagn som vi rullar ut när vi är här. Egentligen är det tråkigt eftersom det är många pendlare här som lånar ljudböcker. Men tyvärr räcker det med att en förstör och jag är inte beredd att ta risken.

Biblioteket har hjulförsedda bokhyllor som lätt kan flyttas undan när biblioteket används

Fakta

Karby bibliotek är öppet alla dagar mellan 09.00 och 21.00.

Bibliotekspersonal finns på plats måndagar 15.00–19.00, onsdagar 12.00–16.00 och torsdagar 17.00–19.00.

Karby ligger i Vallentuna kommun några mil norr om Stockholm.

som evenemanglokal och utställningslokal, vilket det görs flera gånger om året. Och längst in i rummet finns ingången till en frisör vilket gör biblioteket till ett självklart väntrum.

– Eftersom biblioteket är öppet så mycket och används till så mycket annat, finns det ett behov av en dator eller ett trådlöst nätverk i lokalen, men än så länge säger kommunens IT-avdelning nej till ett obevakat nätverk. Men det står högt på vår önskelista, betonar Isak.

Ökad tillgänglighet

Att det skulle bli konkurrens med försäljningen av böcker på ICA-butiken, tror inte Isak är någon fara. De som väljer att köpa sin bok gör det av bekvämlighet och för att få det senaste. Och alternativet att kombinera ett bibliotek med en mataffär tycker Isak är en lyckad kombination, egentligen det ultimata eftersom en matbutik är något de flesta besöker varje dag. Men, säger han, det är viktigt att ICA-butiken är med på det.

– Det skulle nog bli ohållbart om personalen på ICA inte hjälpte till. Det kan bli lite stökigt ibland med utspillda drickor och glasspapper i bokhyllorna. Det är för och nackdelar med ett obemannat bibliotek, men vi vill ha det så här. Och fördelarna med ökad tillgänglighet till litteratur överväger. ■

Bibliotek för musik, dans och teater

Musik- och teaterbiblioteket är en nationell resurs och ett av de största biblioteken i sitt slag i hela Europa. Biblioteket drabbades nyligen av kraftiga neddragningar och konsekvenserna är redan märkbara.

Text och bild: Helén Andersson

Allmänt bibliotek Kerstin Carpvik, Lena Nettelbladt och Rikard Larsson i biblioteket med sina stora samlingar för utlån av pjäsmanus och noter i olika genrer, samt litteratur och tidskrifter om musik och teater.

– Konsekvensen är att vi hankar oss fram, säger Lena Nettelbladt, bibliotekarie och ansvarig för inköp av noter och böcker.

– Vi är inte lika snabba med att få ut nya tidskrifter, noter och litteratur i biblioteket, säger Kerstin Carpvik, bibliotekarie och ansvarig för bibliotekets låneverksamhet.

– En stor och viktig del av Musik- och teaterbiblioteket har varit katalogisering, men vi såg redan i maj att vi katalogiserar mindre än i maj för ett år sedan, tillägger Rikard Larsson, bibliotekarie och ansvarig för teaterdelen av bibliotekets litteratursamlingar.

Oförändrad service

Musik- och teaterbiblioteket är en del av Statens musikverk och ska bland annat arbeta för att bevara, främja och tillgängliggöra teaterns, dansens och musikens kulturarv. Det handlar om noter, teatermanus, musik- och teatervetenskaplig litteratur, arkivmaterial med rariteter som autografer, skisser, brev och fotografier. Uppdraget gäller såväl mot andra bibliotek, mot allmänhet och mot professionerna inom musik, teater och dans, som till studenter och forskare.

– Trots kulturarvet är vi inget pliktbibliotek, betonar Kerstin Carpvik. Vi köper in mycket svenskt nutida både inom musiken och teatern, och många kompositörer och manusförfattare skickar sina alster till oss.

Original Musik- och teaterbiblioteket är ett av Europas största forskningsbibliotek inom musikområdet med bland annat rika samlingar av äldre tryck från 1600–1800-tal.

Men det är absolut inget tvång.

I diskussionerna både före omorganiseringen och efter neddragningarna, har det varit mycket fokus på att servicen ska vara den samma. I sammanhanget har det oftast handlat om bibliotekets öppettider som idag sträcker sig till 26 timmar i veckan, något som personalen länge har velat utöka.

– Det finns inte på kartan längre, menar Lena Nettelblad.

– Eftersom vi blivit färre har vi tvingats till omdisponeringar i arbetet vilket i sin tur i stället drabbar våra låntagare med bland annat längre framtagningstider, tillägger Rikard Larsson som tycker att det i bra service också ingår att tillhandahålla en uppdaterad samling där katalogiseringen är en viktig del.

– Jag har 100 manus som har legat på mitt skrivbord i fem månader för att jag måste prioritera andra saker. Och så länge de ligger där betyder det att ingen har tillgång till dem.

Fjärrlån och specialkompetens

Enligt Kerstin Carpvik har Musik- och teaterbiblioteket, i förhållande till personal, den största fjärrlåneverksamheten bland alla Bibsam-bibliotek.

– Som ett specialbibliotek ska vi fungera som ett komplement till folkbibliotek och till högskolebibliotek. Skillnaden med oss är

att vi tillhandahåller noter, pjäsmanus, arkivmaterial och musik- och teatervetenskaplig litteratur som inte finns på så många andra ställen.

– En av de viktigaste skillnaderna är egentligen att vi sällan köper material på efterfrågan, tycker Rikard Larsson. Vi kan köpa in saker som ingen kommer att använda förrän om kanske 30 år. Vi köper mer för framtiden, i motsats till folkbiblioteken som kanske köper mer populär litteratur som bara håller i två år.

– Och, förtydligar han, till skillnad från en del andra specialbibliotek är vårt ansvar kulturarvet och det mesta vi köper in har ett historiskt perspektiv.

En annan skillnad i jämförelse med till exempel ett folkbibliotek, är att de flesta som jobbar på Musik- och teaterbiblioteket har specialkunskaper inom området. Många har läst musik- eller teatervetenskap och några är musiker innan de läst till bibliotekarie eller arkivarie. Men ingen är bara bibliotekarie.

– Särskilt inom musiken är det viktigt att man kan se vilken tonart, hur många stämmor det är, och om det går att spela för harpa fast det står piano, säger Kerstin Carpvik som själv är utbildad musiker.

Utbud

Musik- och teaterbiblioteket finns i moderna lokaler på Torsgatan 19 i Stockholm, nära granne med Bonnierhuset. Förutom arkiv och kontorslokaler på våning tre, ligger det publika biblioteket på våning fem. Hit kommer allt från gymnasieungdomar till regissörer på Dramaten och här hittar de litteratur, manus, noter och referensmaterial från Molière till Lars Norén, schlager, visor, körverk och opera.

– I Musik- och teaterbibliotekets uppdrag står att vi ska främja ett varierat musikaliskt utbud och vi försöker bredda vårt utbud från att tidigare haft vår tyngdpunkt på det klassiska, till att vi också ska satsa på barn och unga och är väldigt stolta

Fakta

Musikbiblioteket bildades 1771 och var en del av Kungliga Musikaliska akademien.

Teaterbiblioteket ingick i Drottningholms teatermuseum som etablerades 1922.

2010 slogs de båda biblioteken ihop till Musik- och teaterbiblioteket som sedan 2011 är en del av den statliga myndigheten Statens musikverk.

Musik- och teaterbiblioteket är såväl ett forskningsbibliotek som ett allmänt bibliotek.

över våra arkivväskor. Vi har till exempel vår Jenny Lindväska med lite olika saker om henne som är packad för mellanstadiet. Ett sätt att få ut arkivmaterial som kan vara rätt hemligt annars, berättar Kerstin Carpvik.

För alla kulturskolor i Sverige är Musik- och teaterbibliotekets reperoarbank med bland annat hela orkesteruppsättningar, en ofta utnyttjad resurs.

– De lånar mycket av oss, berättar Kerstin Carpvik. Och inte bara de, många lånar av oss, tillägger hon. Vi skickar ofta ut hela orkestermaterial med ibland 80 stämmor som ska räknas. Både när de ska ut och när de kommer tillbaka. Det är ett fysiskt arbete och det gäller att ha tungan rätt i mun när man räknar.

Möjligheten att förenkla arbetet och digitalisera reperoarbanken och låta låntagarna kopiera själv, är enligt Lena Nettelblatt inget alternativ.

– Det är det här med upphovsrätten och förresten, funderar hon, skulle det inte fungera för orkestrarna med lösblad som ramlar ner från notstället.

Förändringar

Omorganisationen och neddragningarna på Musik- och teaterbiblioteket handlar om att sex av 24 anställda på biblioteket har sagts upp och att biblioteket slås samman med Svenskt Visarkiv till den nya enheten Statens musikverks arkiv och bibliotek.

– Vi har väldigt olika verksamheter, visarkivet är mer forskningsinriktade och är inget bibliotek som lånar ut, berättar Lena Nettelblatt. Men visst kan vi samarbeta mer, men det går inte över en dag att förändra och vi måste respektera att vi är så olika.

– Men det är ett fantastiskt engagemang på den nya enheten Statens musikverks arkiv och bibliotek och vi är en underbar personalgrupp, tillägger Kerstin Carpvik. Och en omorganisation kan vara bra, men nedskärningar gör det svårare. ■

En signal för läsning

I Bromölla har man hittat ett kreativt sätt att ta hand om gallrade böcker. I en gammal telefonkiosk vid tågstationen har man skapat Sveriges minsta bibliotek.

– Detta är istället för att slänga böckerna på tippen. Vi genomförde en stor gallring för fem år sedan och sålde 12 000 böcker på Blocket. Vi la även ut böcker på busshållplatser. Men det hände att folk kom tillbaka med böckerna och trodde de var borttappade, berättar Mia Persson Fröjd, biblioteks-kultur och turistchef i Bromölla.

För andra året i rad har biblioteket nu en annan metod för att ta hand om gallrade böcker. I en gammal telefonkiosk från 60-talet vid tågstationen har man skapat vad som skulle kunna kallas Sveriges minsta bibliotek.

Men det är inte ett bibliotek i den meningen att man lånar böcker.

– Vi samlar gallrade böcker i magasinet och har en rutin att en gång i veckan ställa böcker i telefonkiosken som folk kan ta med sig. Nu har det även utvecklats så att folk ställer dit sina egna böcker som de läst. Det är mer ett bokbytarställe. Vi har fått många positiva reaktioner, berättar Mia Persson Fröjd vidare.

Telefonkiosk-trend

Detta är den andra av tre telefonkiosker som uppenbarar sig i Bromölla. Konstnären Kent Viberg ställde redan 2009 en telefonkiosk på Ifö-torget med en av hans diabass-skulpturer. I början av juni invigdes en tredje telefonkiosk på busstorget mitt emot biblioteket för mobiltelefoner av Kent Viberg. Tanken är att skapa en tyst plats där man kan sätta sig för att ostört prata eller surfa i mobilen.

Läsfrämjande

Samtidigt som bibliotekets egen telefonkiosk är ett kreativt sätt att bli av med gallrade böcker, så har det också en läsfrämjande underton.

– En dam som upptäckt telefonkiosken sa att hon aldrig hade läst så mycket. Tanken är att folk ska ta med sig en bok i samband med att de reser. Under 80- och 90-talet hade vi arbetsplatsbibliotek. Det blev ingen succé. Men vi måste ut där folk är och marknadsföra boken, säger Mia Persson Fröjd. ■

Text: Fredrik Svedemyr

Foto: Bromölla bibliotek

En plats för kultur och nytänkande

På Amsterdams flygplats Schiphol är biblioteket ett skyltfönster för holländsk kultur. Det är också ett skyltfönster för bibliotek i sig och bidrar till att tänka nytt kring förmedling av poetiska såväl som kulturella upplevelser.

Text: Fredrik Svedemyr

– Det är en stilla plats där du kan ta del av holländsk kultur i väntan på nästa flyg, säger Dick van Tol, programansvarig på Probiblio i Holland.

I juli 2010 invigdes flygplatsbiblioteket på Schiphol i Amsterdam. Det är ett samarbete mellan kultur-, utbildnings- och vetenskapsministeriet för att förmedla litteratur, film och musik med rötter i den holländska kulturen på en strategiskt vald plats. Flygplatsbiblioteket lär vara det första i världen och har också blivit uppmärksammat i tidningar som New York Times och fått fina utmärkesler. Under förra året besökte 350 000 resenärer det 90 kvadratmeter stora flygplatsbiblioteket, som ligger längs Holland Boulevard – Schiphols egna holländska kulturstråk. Förutom biblioteket kantas detta stråk av utställningar från Amsterdams riksmuseum, spa, restauranger såväl som ett holländskt vardagsrum. Men ur ett biblioteksperspektiv handlar det inte enbart om att marknadsföra holländsk kultur genom olika uttryck.

– Bibliotek är ett bra medel eller en bra kanal att presentera holländsk kultur. Men för oss är verksamheten på Schiphol också ett bra sätt att visa vad bibliotek är. Det har ett viktigt symbolvärde att tala om att vi inte väntar på att folk ska komma till biblioteket, utan vi kommer till folket, säger Dick van Tol vidare.

Samarbete

Samlingen består av olika medietyper och manifesterar ett samarbete mellan flera aktö-

Biblioteksutveckling Flygplatsbiblioteket på Amsterdams flygplats Schiphol invigdes för tre år sedan. Biblioteket är främst en marknadsföringsplats för holländsk kultur. Men det har också blivit ett sätt att marknadsföra bibliotek som institution och idé. Arbetet med flygplatsbiblioteket har även bidragit till att tänka nytt kring bland annat förmedling av poesi. Foto: Schiphol Amsterdam Airport.

rer som på olika sätt främjar kultur. I dagsläget har man böcker på 29 olika språk. Besökarna kan läsa på biblioteket eller ta med sig böcker till något av de kringliggande ställena. Men det handlar inte om någon form av bokbytarverksamhet, som på flygplatsen i Helsingfors. (Artikel på Framsidan.net) Snarare kan man tala om det som ett slags referensbibliotek och tanken är att böckerna ska komma tillbaka till hyllorna.

– Vi är glada att förhållandevis få böcker har kommit bort. Ibland skickar folk tillbaka böcker från andra delar av världen. Vi samarbetar med ett tjugotal olika kulturinstitutioner, som bland annat jobbar med foto, design och arkitektur. Blir vi av med någon bok får vi nya. Det är även dessa institutioner som kommer med inköpsförslag, eftersom de har mycket av ämneskunskapen. Även om bibliotekarierna gör det slutgiltiga

Samarbete Flygplatsbiblioteket ligger i hjärtat av flygplatsens shopping- och restaurangstråk. Förra året besökte 350 000 personer det 90 kvadratmeter stora biblioteket. Det är ett samarbete mellan olika institutioner och myndigheter. Foto: Schiphol Amsterdam Airport.

urvalet, så brukar de följa förslagen, säger Dick van Tol och berättar vidare att biblioteket inte är bemannat, utan bygger på en självbetjäningssprincip. Men pensionerade bibliotekarier är engagerade i det löpande arbetet och ser med jämna mellanrum över samlingen.

Tänka nytt

Under den innevarande budgetperioden har flygplatsbiblioteket haft en budget på cirka 300 000 Euro. Inför nästa år kommer budgeten minskas med i runda tal 100 000 Euro. Men det beror samtidigt på minskade omkostnader. För bibliotekens del innebär satsningen på Schiphol också en form av verksamhetsutveckling.

– Vi har jobbat med digital poesi på flygplatsbiblioteket. Poesi i form av video-installation. Poesi kan vara svårtillgängligt och detta kan vara ett sätt att göra det mer publikt. Vi ska nu testa detta på ett vanligt

bibliotek för att öka intresset för poesi, säger Dick van Tol.

Probiblio i Holland är en slags motsvarighet till region- eller länsbiblioteken. På motsvarande sätt jobbar de med biblioteksutveckling och är en serviceorganisation för folkbiblioteken. Ett annat koncept de nu utvecklar är stationsbibliotek för pendlare. Ambitionen är att tänka innovativt kring bibliotekets fysiska rum och dess planering. Även om det är två olika koncept, med olika syften, finns det samtidigt en brygga i tanken att möta människor där de befinner sig.

– Det handlar om att nå folk. Detta är tänkt att vara för pendlare och bygger på en snabb service. Du ska kunna göra dina ärenden på tjugo sekunder. Samlingarna ska vara aktuella och inget får vara äldre än två år. Vi hoppas kunna nå de som jobbar och kanske har svårt att ta sig till ett bibliotek, säger Dick van Tol. ■

Där böckerna flyger

På Helsingfors flygplats ger man litteraturen vingar. I en del av flygplatsen ligger "Book Swap" - ett bokbytarställe där resenärer kan både koppla av såväl som att ta med sig en bok ut i världen.

Läs mer på framsidan.net

Gemensam kamp för läsning

Antalet arbetsplatsbibliotek har minskat över åren. Samtidigt finns det ett växande intresse för läsning och läsfrämjande insatser. Inte minst från politiskt håll. Men det krävs en bättre samverkan mellan både folkbildningen såväl som politiker och företag för att ge näring åt ett tynande fenomen.

Text: Fredrik Svedemyr

– Från min horisont kan jag se ett växande intresse. Vi har Litteraturutredningen och det finns ett politiskt intresse. Det talas mycket om det sjunkande läsandet och konsekvenserna av detta. Detta innebär inte att det blir fler arbetsplatsbibliotek. Men det är fler som är intresserade, säger Peter Gustavsson, kulturpolitiskt ansvarig och verksamhetsutvecklare på Arbetarnas bildningsförbund, ABF.

Läsfrämjande arbete har en stark ställning inom folkbildningen. ABF har i dagsläget en bred verksamhet som kretsar kring litteratur och olika läsfrämjande insatser. Alltifrån fackliga läsombud till att ge stöd till eget skrivande. Det senaste tillskottet är Bokladan (bokladan.org), som är en digital motsvarighet till äldre tiders bokombud. Boktips och författarporträtt publiceras löpande i ett nyhetsbrev som kan sättas upp på anslags-tavlor i fikarummen runtom i landet.

– Det vi också gör centralt är att arrangera ett årligt seminarium, Boken på arbetsplatsen. Sedan kan arbetet lokalt skilja sig åt. Ibland är det enstaka eldsjälar och på andra håll jobbar man med olika läsfrämjande projekt. Inom projekten försöker vi också

utnyttja varandras nätverk och hitta samarbeten mellan bibliotek och andra aktörer inom folkbildningen. Vi är en del av samma rörelse, säger Peter Gustavsson vidare.

Friskvård för själen

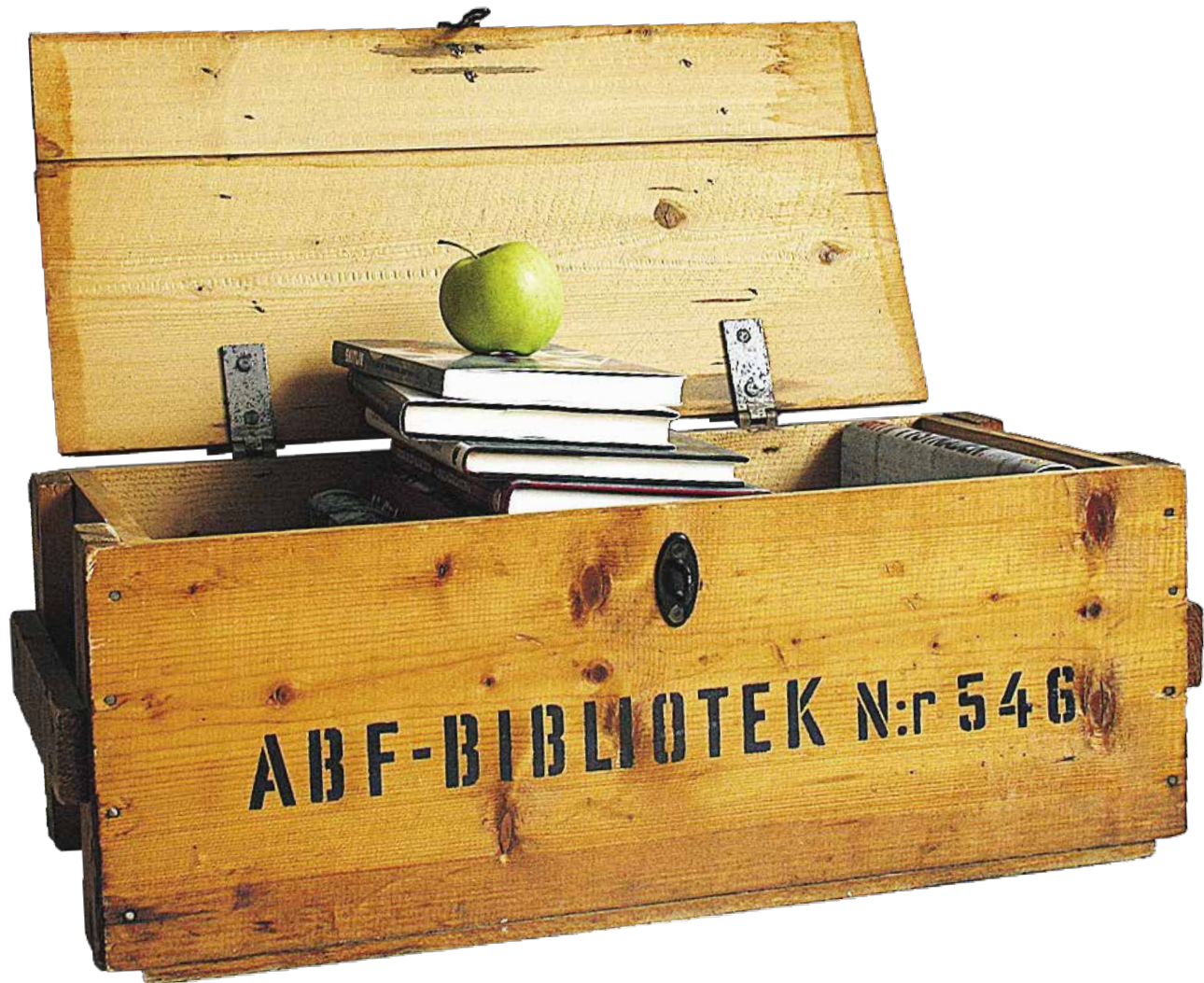
Under 2012 jobbade ABF bland annat med projektet Läsbyggen, som var ett samarbete med länsbiblioteket och folkbiblioteken i Västernorrland för att nå nya läsgrupper. Just samarbete är något han ser som en viktig förutsättning för arbetsplatsbibliotekens fortsatta överlevnad.

– Det krävs någon form av samverkan, där kanske folkbiblioteken kliver in som spindeln i nätet. Biblioteken är inte de enda aktörerna, men de kan vara kärnan för samverkan ute i kommunerna, fortsätter Peter Gustavsson.

För ett fungerande arbetsplatsbibliotek behövs också fortbildning och medel till inköp. Sedan de statliga medlen Kultur i arbetslivet försvann har möjligheten till att söka finansiering för exempelvis ett arbetsplatsbibliotek minskat. Men när alla goda krafter samspelar kan ett arbetsplatsbibli-

Läsning Peter Gustavsson jobbar med verksamhetsutveckling på Arbetarnas bildningsförbund ABF. Han ser ett växande intresse för litteratur och läsning. ABF jobbar aktivt med olika former av läsfrämjande projekt. Han betonar vikten av samarbete mellan folkbibliotek, företag och andra aktörer för att främja läsningen ute på landets arbetsplatser. Foto: Klas-Herman Lundgren.

tek bidra till ett bättre arbetsklimat.

– Att genom litteraturen ta del av vad andra tycker och tänker är kompetensutveckling. Att kunna sätta sig in i andras situationer bidrar till social kompetens. Det utvecklar också språket och det är få arbetsplatser där inte språket är viktigt. Mer kompetent personal med större livsglädje gynnar arbetsgivaren. På många arbetsplatser jobbar man med den fysiska hälsan och subventionerar friskvård och träning på arbetstid. Detta är friskvård för själen, säger han.

Nedskärningar

För drygt två år sedan publicerade Regionbibliotek Stockholm en lägesrapport för ar-

betsplatsbiblioteken. Svensk biblioteksförning publicerade också en rapport i början av 2000-talet. Bägge rapporterna pekar på en tynande tillvaro för landets arbetsplatsbibliotek. Ekonomiska kriser och bristande resurser för såväl bibliotek som i näringslivet, har varit bidragande faktorer bakom en successiv nedmontering av den litterära närvaron ute på arbetsplatserna. En konsekvens av ett stramare läge har också gjort att en del bibliotek börjat ta betalt för servicen. I rapporten från 2010 står Borås som ett exempel på en kommun som tidigare erbjudit den här typen av utåtriktad verksamhet gratis. Nu har också Borås börjat fakturera. Antalet arbetsplatsbibliotek i kommunen har på tre år

sjunkit från 16 till 4.

– Under den ekonomiska krisen på 90-talet började biblioteken ta betalt och det var många arbetsplatsbibliotek som försvann. Men det här är faktiskt inte en service till företagen utan till personalen. Inom LO-yrkena finns många läsovana och detta är ett sätt att nå de som inte annars skulle ta sig till biblioteket, säger Peter Gustavsson. ■

Gilla Framsidan
på Facebook

Läsning på väg

På tio av Sveriges mest populära vägkrogar längs våra riks- och landsvägar, finns sedan 2004 så kallade vägkrogsbibliotek. Bibliotek som framförallt används av lastbilschaufförer, men också av personal på vägkrogarna och av andra på resande fot.

Text och bild: Helén Andersson

Ljudet från TV:n på väggen avslöjar en kommersiell kanal som ingen tittar på och längs ena väggen finns plats för spel och kuponger av diverse slag. På den motsatta väggen, i ett hörn av rummet nära korridoren mellan bensinstation, butik och restaurang, finns en bokhylla med ljudböcker, medlemstidningar och en pärm att fylla i när man lånar. Över hyllan hänger en enkel skylt med texten Björkängs vägkrogsbibliotek.

– Jag har precis fyllt på med lite böcker, annars är det för det mesta tomt i hyllorna, berättar Lennart Svensson, ansvarig för biblioteket och före detta ordförande avdelning 25 Transportarbetarförbundet Halland.

Nya vanor

När Transportarbetarförbundet tillsammans med Hotell- och restaurangfacket lanserade vägkrogsbiblioteken blev de väldigt uppmärksammade och kan nu, nästan tio år senare, sammanfattas som en succé. För många lastbilschaufförer har biblioteken med sina ljudböcker betytt ett välkommet sällskap under långa arbetsdagar och många chaufförer har berättat om ett nytt, eller större, intresse för läsande och litteratur.

– Istället för att prata om Dolly Parton och skvalmusik vid matbordet, pratar chaufförerna om böcker de läst och om olika författare, berättar Lotta Durge, pensionerad ombudsman på Transportarbetarförbundet

Nedladdning Lastbilschaufförerna kan från och med i sommar prova nedladdning av ljudböcker på två av Sveriges tio vägkrogsbibliotek; i Tönnebro utanför Stockholm och på Shell Töre servicecenter utanför Kalix. Foto: Photospin.com

och initiativtagare till biblioteken.

– Jag tror det fanns ett sug efter något annat än bara de kommersiella radiokanallerna, tillägger Maria Legge, kulturansvarig på Transportarbetarförbundet.

Lotta och Maria har hört många historier

genom åren av chaufförer som lyssnat på ljudböcker; chaufförer som blivit anklagade för otrohet för att de tillbringt mer tid i lastbilen, chaufförer som glömt stanna och kört för långt, och chaufförer som säger att de kör mer trafiksäkert för att de kör lugnare.

– Många har också fått nya vänner och kan stämma träff på någon restaurang för att byta böcker med varandra, berättar Maria.

– Det gör ju också att böcker kan bli liggande i bilarna, tilläger Lotta. Och om böckerna är ute på cirkulation hela tiden, läser man det som finns kvar i hyllorna och då har vi hört kommentarer som ”Ja det stod bara en Strindberg i hyllan, men det var ju kul att höra den gubben. Den var ju riktigt bra”, härmar hon leende.

Boken på arbetsplatsen

I början av 2000-talet kom en utredning från LO som visade att hälften av alla män inom förbundet inte hade läst en enda bok de senaste tolv månaderna. Utredningen blev startskottet för det numera årligen återkommande seminariet Boken på arbetsplatsen. På seminariet samlas representanter från LO-förbunden och ABF, läsombud, författare och föreläsare för att under några dagar prata om läsning och bokens plats på arbetsplatsen.

– Poängen med Boken på arbetsplatsen är ju att alla som jobbar med arbetsplatsbibliotek ska träffa varandra och bli inspirerade. Och vi bjuder inte in vilka författare som helst. Det ska vara författare som har någon beröring med våra medlemsgrupper, säger Lotta och berättar att det var på ett sådant seminarium som hon tillsammans med eldsjälarna från Hotell- och restaurangfacket ville göra något gemensamt för sina medlemmar och fick idén till väggkrogsbiblioteken.

Under tidigt 2000-tal fanns så kallade KIA-pengar, Kultur i arbetslivet. Pengar som var örönmärkta för insatser att nå läsovana, och i stort sätt alla som betalade 25 procent i egenavgifter fick pengar. Med hjälp av dessa pengar öppnade väggkrogsbiblioteken och Lotta har räknat ut att de har fått ungefär en halv miljon på de år biblioteken funnits.

– Egentligen är det ju skitsummor för all den här verksamheten, tycker hon. Men när den nya regeringen kom till makten höjde de egenavgiften till 50 procent och tog bort KIA-pengarna

När KIA-pengarna drogs in blev det en hel del protester och debatt i media. Bland annat drev tidningen Aftonbladet en kampanj där de ville att alla tidningar skulle adoptera var sitt väggkrogsbibliotek för att stödja en fortsatt verksamhet. Det är bland annat rester från den kampanjen som biblioteket i Björkäng idag får sina böcker i form av recensionsexemplar från Helsingborgs Dagblad.

– Det står en kasse här lite då och då, både från tidningen och ibland från någon privatperson, berättar Lennart Svensson. Men jag har också en budget från lokalavdelningen på femtusen kronor om året som räcker till cirka femtio titlar. Och jag köper bara ljudböcker.

– Många av våra medlemmar är dyslektiker och just ljudboken passade därför bra, säger Lotta. Det är den bästa uppfinning som kommit för läsovana och därför är det en katastrof när man hör förlagen säga att ljudböcker är omodernt och ska ersättas av läsplattor.

– Du kan ju tänka dig våra medlemmar sitta i bilen med en läsplatta, säger hon menande.

Gemensamt ansvar

De idag tio väggkrogsbiblioteken är geografiskt väl spridda runt om i Sverige och finns på populära rastplatser med bensinstation och restaurang med kollektivavtal. Biblioteken sköts av personal på väggkrogen eller, som i Halland, av ett ombud från lokalavdelningen.

Det är enkelt att låna, det är bara att fylla i titeln på boken man lånar och sitt eget telefonnummer i den lånepärm som finns.

Nu ska väggkrogsbiblioteken utvecklas när förbundet ska testa nedladdning av ljudböcker via Medicjubebox på två av de tio väggkrogsbiblioteken.

– Förbundet har gjort en satsning på väggkrogsbiblioteken och för två år sedan fick vi 80 000 kronor för att utveckla verksamheten, berättar Lotta. Och nu, äntligen, är det klart för nedladdning i Tönnebro och Töre.

– De flesta kan tekniken, men alla har

Samarbete Maria Legge och Lotta Durge tycker att det borde satsas mer på arbetsplatsbibliotek och ser gärna ett samarbete mellan bibliotek, fackförbund och ABF.

– Vi måste prata mer om att nå nya läsargrupper, menar Lotta Durge.

fortfarande inte möjligheten att ladda ner och lyssna i bilen, tilläger Maria. Därför måste vi också ha kvar de fysiska ljudböckerna ett tag till i alla fall.

Inom LO-förbunden finns en tradition att arbeta med läsfrämjande projekt som till exempel Läs för mig pappa, och många arbetsplatser har levande arbetsplatsbibliotek drivna av eldsjälarna.

– Vi drivs av en demokratisk aspekt där vi vill att medlemmarna ska läsa, säger Lotta. Men, menar hon, det här borde inte bara vara en angelägenhet för förbunden. Det borde vara en biblioteksfråga att finnas där folk finns. Med tanke på vad Litteraturutredningen kom fram till borde vi i alla fall kunna samarbeta på något sätt för att nå folk som inte går till biblioteken eller läser böcker. Frågan måste lyftas politiskt.

– Väggkrogsbiblioteken blev en succé och lastbilschaufförerna läser i alla fall mer, konstaterar hon. ■

Brandstationens eldsjäl

Närheten till litteratur kan vara skillnaden mellan att läsa och inte läsa. Ett arbetsplatsbibliotek är ett sätt att skapa denna närhet. På Kungälv's brandstation håller Mona Jarehammar läsningen vid liv.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

– Jag skulle aldrig läst så mycket om detta inte fanns. Jag går nästan aldrig på biblioteket och köper inte böcker. Allt jag läser kommer härifrån och jag tycker det fungerar bra, säger brandman Mikael Söder.

Han gjorde lumpen som brandman på en flygplats en gång i tiden och nu är han en av cirka 45 anställda på Kungälv's brandstation. Fyra arbetslag turas om att bemanna stationen.

– Detta var en deltidbrandstation fram till 1995. Men nu är det heltid, berättar Mikael vidare.

På en deltidbrandstation har de flesta av brandmännen andra jobb och kommer in till stationen när larmet går. Men på en heltidsstation jobbar de i skift. Det betyder även att de spenderar en större del av sin tid på stationen. Varje vardag efter klockan 22 och varje helg efter klockan 18 får de som har skiftet en stunds egentid. Det handlar knappast om att vara ledig. En olycka kan ske när som helst. Det är väl närmast ett sätt att hämta den kraft som behövs när det väl gäller. En stund framför nyheterna, bläddra i en tidning eller läsa en bok.

– Jag har en filosofi kring min läsning. Jag kollar på utsidan och om den ser bra ut tar jag den. Sedan läser jag den från pärm till pärm och tycker till efteråt om den var bra eller dålig, säger Mikael.

Intresse Mona Jarehammar jobbar som administrativ samordnare, men har rötter i biblioteksvärlden. Sedan Kungälv's bibliotek upphörde att förse brandstationen med böcker, har Mona installerat en arbetsplatsbibliotek. Med små medel håller hon läsningen vid liv. Hon ser att det finns ett tydligt intresse och har även tankar på att öka den lilla samlingen med ljudböcker.

En dramaten böcker

Tidigare fanns det ett samarbete med Kungälv's bibliotek. Brandmännen fick en låda böcker med jämna mellanrum. Men sedan 2006 drivs det lilla arbetsplatsbiblioteket på egen hand av Mona Jarehammar. Hon är anställd som administrativ samordnare och

arbetar egentligen med administration och löner. Arbetsplatsbiblioteket sköter hon frivilligt utöver sina ordinarie arbetsuppgifter. Hon har ingen formell budget för verksamheten, men får en mindre summa pengar för att hålla läsningen vid liv. Vid två tillfällen per år köper hon in böcker till det lilla bibliotek.

Tillgång Brandmännen jobbar i skiff på stationen. Brandman Mikael Söder skulle aldrig läst så mycket som han gör idag om det inte vore för arbetsplatsbiblioteket.

– Allt jag läser kommer härifrån, säger han.

Bland bokmässans montrar i Göteborg och på den årliga bokrean går hon på bokjakt. Hon försöker alltid hitta passande böcker.

Jag har mellan sju- och åttahundra kronor per år till inköp. Finns det några speciella önskemål försöker jag tillgodose det. På bokmässan är det mycket nytt. Jag försöker gå till ställen som har lite äldre böcker och fylla en dramaten. Ibland när jag säger att jag köper in till brandmännens boklåda, får jag lite extra. På bokrean försöker jag också fynda och där är det lättare att hitta fackböcker. Så här långt är det mycket deckare i hyllan, en del krigs- och facklitteratur, en kartbok och faktiskt en stilguide. Även brandmän har behov att klä sig snyggt, skojar Mona.

Utöka

Engagemanget är inte helt utan rötter i biblioteksvärlden. Mona har tidigare jobbat som biblioteksassistent och hade bland annat hand om kravavdelningen och arbetade med uppsökande verksamhet på skolor. Att skapa en närhet till böcker är en av hennes drivkrafter att nu upprätthålla arbetsplatsbiblioteket på egen hand.

– Böcker ska finnas där människor är. Jag har ett genuint intresse för böcker. Vi hade den här hyllan där det mest stod priser och jag tänkte att vi kunde börja med den, säger Mona.

Hyllan är placerad i en hörna av uppehållsrummet, alldeles bredvid soffan. Där står böckerna i dubbla led.

– Jag försöker gallra ibland och har nyligen rensat ut en del gammalt, säger Mona.

Hon sköter om arbetsplatsbiblioteket med vänsterhanden. Men hennes starka engagemang gör samtidigt att hon har tankar på att utveckla det hela.

– Jag skulle gärna vilja utöka samlingen lite och satsa på ljudböcker. Här finns ett intresse för böcker. Man ser många biblioteksfilialer som läggs ner idag. Men den här lilla filialen får nog leva vidare. Läsningen ger så mycket och det finns alltid något att lära. Du är heller aldrig ensam om du har en bok, säger Mona Jarehammar. ■

När eldsjälarna tar över

Kungliga Bibliotekets årliga statistik för offentligt finansierade bibliotek visar bland annat att antal huvudbibliotek och filialer blir allt färre. En del av dessa nedlagda bibliotek tas över av eldsjälarna som driver verksamheten vidare.

I kandidatuppsatsen Biblioteken glöder, BHS 2012, tittar Kajsa Lindhagen på två tidigare filialer till Uppsala stadsbibliotek som tagits över av eldsjälarna. I uppsatsen beskriver hon bland annat hur dessa ideellt drivna bibliotek i många avseenden skiljer sig från ett kommunalt genom att fokus ligger på det personliga mötet. Hon menar att eldsjälarna på dessa bibliotek drivs av en empatisk och medmänsklig grundinställning.

– På de bibliotek jag undersökte var ingen utbildad bibliotekarie, berättar Kajsa Lind-

hagen. Det var allmänt kulturintresserade människor som värnar om den lilla människan och allas rätt till ett bibliotek. Dessutom gjorde avsaknaden av datorer på de två bibliotek jag undersökte att den bilden förstärktes, menar hon. All form av informationsteknologisk utveckling var utesluten vilket gjorde att reflektion och tid för samtal kunde betonas.

Hon konstaterar vidare att ideella bibliotek skiljer sig från de traditionella, kommunala biblioteken vad gäller ekonomi, organisation och regelverk. Hon menar att ideellt drivna bibliotek är frikopplade från den offentliga sektorn vilket gör att de kan uppstå och läggas ned utan offentlig medverkan.

– Att de är självständiga i förhållande till offentliga myndigheter gör också att de ofta ifrågasätts, menar hon. Ofta handlar det om ifrågasättande av kvaliteten på både verksamhet och på de som jobbar där. Men,

poängterar hon, på de bibliotek jag undersökte var det ett gott bemötande som var prioriterat och personalen poängterade själv att de inte ville vara bibliotekarier utan att de var vanliga människor som ville vara på samma nivå som besökarna.

Sammanfattningsvis konstaterar Kajsa Lindhagen att de ideellt drivna bibliotek hon undersökte inte hade anammat dagens krav på effektivitet, och att det var en ensam eldsjäl som var den drivande motorn.

– Jag tror att det ofta är en ensam person som driver. Och jag tycker det är fascinerande med eldsjäl drivna bibliotek för deras sätt att se på sina medmänniskor, på hur de prioriterar ett personligt bemötande. De har ett engagemang och de driver sin passion och skapar möjligheter. De är tuffa men rättvisa.

Text: Helén Andersson

Företaget som ser värdet av bibliotek

En bra personalpolicy är ett led i att få medarbetarna att trivas. Nöjda medarbetare har bättre förutsättningar att göra ett bra jobb. På Ellos i Borås försöker man hitta en balans mellan fysiska och kulturella aktiviteter. Arbetsplatsbiblioteket är ett sätt att ge näring åt medarbetarnas trivsel.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Ellos har ett lager och sitt huvudkontor i Viared tio kilometer väster om Borås. Sedan 1947 har företaget sålt på postorder. Inte fullt så länge har det funnits ett arbetsplatsbibliotek. Men det är inte desto mindre en etablerad del av de anställdas arbetsvardag.

– Jag har hållit på i fem år och innan mig var det en annan person som höll i det, så det har nog funnits i tio års tid. Jag tycker kultur är väldigt viktigt för medarbetarna. Det betyder mycket att ha en nära tillgång till böckerna istället för att behöva åka in till stadsbiblioteket. Vi ser nu inför semestern att det är många som lånar hem böcker, säger Åsa Tobrant som är kultur- och bokombud på Ellos.

Bjuder in till läsning

Biblioteket är placerat i en hörna av personalrestaurangen. En hylla med böcker och ljudböcker förenas med en soffgrupp. Det ger en inbjudande känsla. Även om det inte är många som sätter sig ner för att läsa en bok på lunchrasten, så blir det lite som ett bokcafé. Fördelen är att här kan medarbetarna ta en kaffe i soffan och plocka med sig en bok hem.

– Det är ett bra ställe att ha det på här i matsalen. Du ser biblioteket och det kommer alla till del, berättar Åsa Tobrant vidare.

Medarbetarna plockar böcker ur hyllan och skriver sedan upp sina lån i en pärm. Lånetiden är normalt en månad. Samtidigt är

Närhet Arbetsplatsbiblioteket på Ellos i Borås ligger i en hörna av personalmatsalen. Åsa Tobrant är kultur- och bokombud och sköter om biblioteket. För henne och de andra medarbetarna är det värdefullt att ha nära till läsning på arbetsplatsen.

det inte några böter på böckerna, vilket skapar viss tänjarhet. Att det inte finns någon förseningsavgift är något som medarbetarna upplever positivt kring arbetsplatsbiblioteket. Det ger ett mer avslappnat och kravlöst förhållande till läsningen. Åsa går genom böckerna varannan månad och ser till att det kommer nya.

– Vi har killar som är ute och kör andra

ärenden och passar på att hämta nya böcker på stadsbiblioteket. Tidigare kom någon från stadsbiblioteket hit en gång i månaden och bytte. Men nu är det nya rutiner, förklarar hon vidare.

Bryter trenden

Borås stadsbibliotek erbjöd tidigare tjänsten gratis. För bara några år sedan fanns det 16

Foto: Ellos

Aktiviteter Ellos grundades 1947 av Olle Blomqvist i en gammal mjölkaffär. Företaget är idag ett av Sveriges ledande distanshandelsföretag och är en del av den franska Redcats-koncernen. I Borås ligger huvudlagret med cirka 800 anställda. Företaget har såväl fysiska som kulturella aktiviteter för sina anställda. Arbetsplatsbiblioteket är ett led i att få medarbetarna att trivas på jobbet.

olika arbetsplatsbibliotek i kommunen. Men förutsättningarna för verksamheten har förändrats och i dagsläget tar stadsbiblioteket betalt för tjänsten. Nu finns det fyra stycken kvar. Ellos är ett av de företag som valt att behålla tjänsten mot en faktura på i runda tal 30 000 kronor per år.

– Vi vill bland annat stimulera och aktivera våra medarbetare. Biblioteket utgör ett bra alternativ till de fysiska friskvårdsaktiviteter vi satsar på. Det skapar förutsättningar för att medarbetarna skall må bra. Det ger också en ökad trivsel och en känsla av stolt-

het att tillhöra oss som företag, säger Johnny Eriksson, personalchef på Ellos.

Ger resultat

Biblioteket är en del i företagets personalpolitik. Det finns ett utbud av både individuella och kollektiva aktiviteter, som exempelvis körsång. Aktiviteterna utgör också en blandning av fysiska såväl som kulturella inslag.

– Det är absolut viktigt. De kompletterar varandra och med en bra mix blir resultatet det bästa, fortsätter Johnny Eriksson.

I en värld där varje satsning i kronor och

ören ska vägas mot någon slags effekt, måste ett arbetsplatsbibliotek på något plan bära sig. Med tanke på det sjunkande antalet arbetsplatsbibliotek, så är det inte direkt någon självklart satsning. Men på Ellos tror man ändå att det har goda effekter.

– Närheten och enkelheten göra att medarbetarna stimuleras till att läsa mer än vad som kanske annars hade blivit av. Det påverkar arbetet på ett positivt sätt. Läsning medverkar till att man stimuleras och aktiveras på ett sätt som annars inte sker, säger Johnny Eriksson. ■

Kultur berikar livet

Kultur i Väst
kulturivast.se

I centrum av verksamheten

Biblioteket är inte sällan ett nav i informationsförsörjningen. På Myndigheten för samhällsskydd och beredskap MSB är också biblioteket en aktiv del av såväl beslutsfattande som utbildning.

Text: Fredrik Svedemyr

– Vi har ett uppdrag att vara ett stöd till hela myndigheten. Men vi samverkar också med andra aktörer som jobbar med krishantering på olika sätt. Nästan alla olyckor sker i en kommun och det kan exempelvis vara den kommunala räddningstjänsten, men även, landsting, andra myndigheter och privata aktörer. Jag ser oss som ett nav för effektivare informationshantering, säger Mats Bornström på MSB-biblioteket i Karlstad.

Mångsidig resurs

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bildades 2009. Biblioteksverksamheten följde med från det som tidigare var Räddningsverket. I dag har MSB huvudsakligen biblioteksverksamhet på tre ställen runt om i landet, Revinge, Karlstad och Sandö. Biblioteken i Revinge och Sandö är nära kopplade till myndighetens utbildningsverksamhet.

– De fungerar mer som lärcentra, där studenterna har tillgång till litteratur, faktskrifter och grupprum. De är en pedagogisk resurs för personal och elever, säger Mats Bornström.

En betydande del av biblioteksverksamheten är digital. Bland annat jobbar Mats Bornström som projektledare för digitalt integrerat beslutsstöd, så kallat RIB. Systemet är en av de tjänster myndigheten säljer till andra aktörer. Det är något förenklat en omfattande databas, där man bland annat kan söka resurser från räddningstjänst, organisationer, företag och myndigheter i form av material, fordon eller experter som kan vara ett stöd i olika typer av räddningsinsatser. Det är samtidigt en informationskälla för alla som jobbar med samhällsskydd och beredskap, där man bland annat samlar information om farliga ämnen.

– Det finns en biblioteksdel som vi på biblioteket jobbar med. Den är gratis och finns tillgänglig via vår webb, säger Mats Bornström vidare.

Biblioteksdelen är en samling informationsmaterial med över 15 000 dokument, rapporter, filmer och utredningar. En del av materialet finns som fulltext eller PDF:er på MSBs hemsida.

Korsbefruktning

Bibliotekets position som ett informationsnav i myndigheten manifesterar sig också i dess organisatoriska hemvist. Det tillhör Avdelningen för Utbildning, övning och beredskap. Istället för att vara en isolerad stödverksamhet är biblioteket nära knutet till myndighetens kärnverksamhet.

– Bibliotekets resurser kommer in tidigt i olika frågor. Med vårt beslutsystem jobbar jag med brandingenjörer, interaktionsdesigners. Det är människor med många olika erfarenheter och kompetenser. Som bibliotekarie är det kul att vara en del av denna korsbefruktning, säger Mats Bornström vidare.

Effektiv kunskap

Myndigheten har cirka 800 anställda på olika orter. Den övergripande uppgiften är att utveckla och stödja samhällets förmåga att hantera olika typer av kriser och olyckor. MSB bedriver även ett förebyggande arbete. När katastrofen, olyckan eller krisen trots allt inträffar, ligger det även i uppdraget att bygga kunskap och sprida lärdomar. Myndighetens personal och handläggare har i det här avse-

Foto: MSB Bildbank

Kunskap Myndigheten för samhällsskydd och beredskap driver ett omfattande arbete kring att sprida kunskap om olika typer av kriser. Publicering är en del av verksamheten och myndigheten ger ut tidningen Tjugofyra7. Myndigheten har även ett eget bibliotek som är en aktiv del av kärnverksamheten. Bland annat är biblioteket en informationskälla för alla som jobbar med samhällsskydd och beredskap genom att samla olika dokument, rapporter, filmer och utredningar om allt ifrån farliga ämnen till större katastrofer. Foto: MSB Bildbank

endet stor nytta av en fungerande biblioteksverksamhet.

– Vi har mycket material digitalt och många handläggare börjar säkert själva att söka information innan de kommer till oss. Men i längden skulle det inte vara effektivt om var och en satt på kammaren och sökte den information de behöver. Det skulle dessutom bli mycket dyrare, säger Mats Bornström och jämför MSB-bibliotekets roll med ett universitet- eller högskolebibliotek.

– Har du suttit på ett universitet och haft full tillgång till information på biblioteket och sedan kommer du hit och är van vid detta, tycker jag det vore orimligt om det inte skulle finnas ett bibliotek. Vi försöker leva upp till detta, även om vi inte kan hålla samma nivå, fortsätter han.

Dela resurser

I en tidigare rapport från Svensk biblioteks-förening talar man om att en av de utmaningar många myndighetsbibliotek står inför, är

tillgången på elektroniska resurser. Eftersom det inte finns någon gemensam upphandling kan det bli en dyr historia. Begränsade ekonomiska resurser gör helt enkelt att många bibliotek inte kan ta licenskostnaden för exempelvis vetenskapliga artiklar i fulltext.

Kungliga biblioteket har sedan mittet av 90-talet tecknat centrala licenser för olika databaser och elektroniska tidskrifter genom det så kallade Bibsam-konsortiet. Bibliotek vid bland annat högskolor, universitet och myndigheter kan ansluta sig till konsortiet under förutsättning att vissa grundläggande villkor för verksamheten uppfylls. Bland annat ska resurserna vara tillgängliga för besökare utanför myndigheten. Biblioteket vid MSB är inte tillgängligt för allmänheten och i dagsläget har man inte anslutit sig till Bibsam.

– I och med Bibsam finns det en möjlighet att ta del av en gemensam upphandling. Men vi har inte resurser att ställa om i dagsläget och har inte kommit så långt. Vi

skulle så klart vilja ha mer resurser. Men vi klarar oss skapligt och har en bra samverkan med Karlstad universitetsbibliotek. I de fall vi inte har tillgång till fulltext kan vi köpa fulltext-kopior, säger Mats Bornström.

Ljus framtid

Förutsättningarna för dagens myndighetsbibliotek kan se olika ut. Vissa har drabbats av nedskärningar och en bantad verksamhet. Andra håller sig flytande. Med utgångspunkt i bibliotekets starka ställning på MSB ser Mats Bornström inga orosmoln på himlen.

– Jag tycker det är viktigt att ett bibliotek har utbildad och kompetent personal som kan hantera informationsbehovet. Det kan vi alltid önska oss mer av. Vi har en omorganisation på vår avdelning. Men det ser ljus ut. Från min horisont ser jag inga skäl till att det skulle innebära någon större förändring. Jag tycker vi har etablerat oss som en naturlig del av myndighetens arbete, säger Mats Bornström. ■

Färre arbetsplatsbibliotek i Borås

I Borås har arbetsplatsbibliotek varit en politiskt prioriterad verksamhet. Biblioteket erbjöd tidigare servicen gratis och det fanns löpande verksamhet på 16 olika arbetsplatser. Men neddragningar och omprioriteringar har förändrat läget. Idag finns det fyra arbetsplatsbibliotek och stadsbiblioteket erbjuder inte längre en kostnadsfri service.

Text: Fredrik Svedemyr

– Vi som många andra hamnade i den sitsen att vi inte kunde erbjuda det gratis. Men vi fortsatte att erbjuda tjänsten till självkostnadspris. Vi har fortfarande utåtriktad verksamhet till bland annat äldreboende. Men i dag har vi bara fyra traditionella arbetsplatsbibliotek som betalar för tjänsten, säger bibliotekschef Åsa Hedberg-Karlsson.

Stadsbiblioteket erbjuder mellan 200-400 böcker beroende på företagens önskemål och storlek. Företagen kan själva lämna önskemål om vilken typ av böcker de vill ha och urvalet är ofta en mix av skön- och facklitteratur samt ljudböcker. En del av böckerna byts ut mellan fyra till sex gånger per år, beroende på vilken servicenivå respektive företag väljer. Kostnaden för servicen varierar beroende på hur många titlar och hur ofta företagen vill byta ut sina böcker. Kan de dessutom stå för transporten själva påverkar detta också fakturans slutsumma.

– Kostnaden för ett arbetsplatsbibliotek är olika beroende på storlek av bibliotek och vilken servicegrad man önskar, säger Åsa Hedberg-Karlsson och förklarar vidare att företagen även ska utse ett bokombud som fungerar som en kontaktperson och se till att det finns en lämplig plats för ett bibliotek.

Prioriteringar

I en rapport som Regionbibliotek Stockholm publicerade 2010 pekar man på en nedåtgående trend för landets arbetsplatsbibliotek. Det finns en rad olika faktorer bakom den successiva nedmontering som skett sedan 90-talet och fram till dagens läge. Det är en resursfråga såväl som en prioriteringsfråga, både i de politiska sammanträdesrumen och företagets styrelserum. Inte minst ställs behovet av läsfrämjande insatser i relation till andra grupper.

– Det är viktigt att diskutera bibliotekets roll när vi pratar om prioriteringar. Nu prioriterar vi arbetet med barn och unga. När man började med arbetsplatsbibliotek var tillgången till biblioteket sämre, mindre öppettider och inget digitalt material att ladda hem. Det är inte konstigt att man frågar sig om målgruppen för arbetsplatsbiblioteken är det vi ska satsa på, säger Åsa Hedberg-Karlsson vidare.

Vilja

Hon framhäver samtidigt att det fortfarande finns en politisk vilja att jobba med arbetsplatsbibliotek. Genom åren har biblioteket också funderat kring formen.

Tillgång Borås stadsbibliotek tar i dagläget betalt av de företag som vill ha ett arbetsplatsbibliotek. En tjänst som tidigare var gratis. Bibliotekschef Åsa Hedberg-Karlsson tycker det är viktigt att diskutera hur biblioteket ska prioritera sina målgrupper. Hon betonar samtidigt vikten av att ha nära till litteraturen. Foto: Andreas Josefsson

– Vi frågade olika arbetsplatser om de var intresserade av att ta emot bokbussen. Men i dagläget finns det inget intresse för det, berättar Åsa Hedberg-Karlsson.

För att upprätthålla ett fungerande ar-

betsplatsbibliotek krävs enligt Åsa Hedberg-Karlsson också ett engagemang.

– Jag tycker det är viktigt med en nära tillgång till litteraturen överallt. Men jag tror inte i dagsläget att det bara ska stå en hylla med böcker. Det måste vara aktivt. Det krävs att de beställer vad de vill ha, att det är rätt innehåll och rätt placering för att det ska bli använt. Det måste finnas en vilja på arbetsplatsen och ett biblioteksombud, säger hon.

Marknadsföring

När det väl fungerar är det inte bara ett sätt att föra litteraturen närmre sina potentiella läsare. Det kan även vara ett sätt att marknadsföra biblioteket.

– Det kan ge en puff. Det kan vara ett sätt att locka till att låna mer på biblioteket. Ett aktivt arbete kan också vara att marknadsföra våra digitala resurser och visa hur man kan använda det digitala biblioteket, säger Åsa Hedberg-Karlsson. ■

Folkets bibliotek

Runt om i världen bygger demonstranter upp utomhusbibliotek i samband med protester mot orättvisor och ojämlikheter. Det senaste i raden av protestbibliotek fanns i Gezi Park i Istanbul. Det första uppstod i samband med Occupy Wall Street- demonstrationerna i New York 2011.

Occupy Wall Street library var ett offentligt bibliotek som grundades av demonstranter i samband med Occupy Wall Street-rörelsen i New York september 2011. I ett hörn av den ockuperade parken Zuccotti Park, växte biblioteket av donerade böcker rekordsnabbt och det bildades snart en arbetsgrupp och en ansvarig som såg till att böckerna skyddades mot väder och vind och att de sorterades

och katalogiserades. Biblioteket fick namnet Folkets bibliotek för att påminna besökarna om att det var öppet för alla.

Försvunna böcker

När polisen i New York två månader senare rensade parken fanns det cirka 4 000 donerade böcker i Folkets bibliotek. Vid aktionen förstördes mycket av bibliotekets samlingar och många böcker försvann. Bara en tredjedel av beståndet kunde återlämnas till arbetsgruppen som senare stämde New York stad för att ha förstört de saknade böckerna.

Sedan dess har mysteriet kring de försvunna böckerna fördjupats och det är fortfarande oklart vad som hänt med böckerna från Folkets bibliotek.

Den 16 juni tömdes Geziparken i Istanbul på aktivister och vad som hände med biblioteket där är i skrivande stund oklart. ■

Text: Helén Andersson

Kort och gott

Konferens om att nå de som inte läser

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, och Centrum för lättläst arrangerar i höst konferensen ”Så tråkigt får jag aldrig – om att nå dem som inte läser”. Tillsammans har de samlat några av de främsta teoretikerna och praktikerna till en konferens som tar ett helhetsgrepp om läsutveckling, läslust och stödjande tekniker.

Konferensen riktar sig till folk- och skolbibliotek och kommer att hållas den 24 oktober i Stockholm.

Ann-Sofie Axelsson ny prefekt på Bibliotekshögskolan

Den 1 augusti får institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap, BHS i Borås, en ny prefekt. Ann-Sofie Axelsson kommer närmast från Chalmers där hon jobbat som chef för avdelningen Teknik och samhälle. Ann-Sofie Axelsson har en humanistisk och samhällsvetenskaplig bakgrund med studier i religionsvetenskap och nordiska språk och en fil dr inom området teknik och kultur från Chalmers.

Nuvarande prefekt, Margareta Lundberg Rodin, har varit verksam som prefekt på BHS sedan 2007 och hennes uppdragsperiod upphör i juni.

Tre nominerade till Årets bibliotek 2013

Akademikerfacket för kultur och kommunikation, DIK, har utsett tre nominerade bibliotek till utmärkelsen Årets bibliotek 2013.

De nominerade biblioteken är Göteborgs stadsbiblioteks temporära nischbibliotek Mini på Röhsska museet, Gymnastik- och idrottshögskolans bibliotek i Stockholm och Mediateket på Pauli gymnasium i Malmö.

Vinnaren kommer att presenteras på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg den 26 september.

Författarnas bästa bibliotek

— dags att nominera!

Priset ska gå till ett bibliotek i Västra Götalandsregionen som under det senaste året har visat självständighet och mod vad som gäller bokning av författare.

Mer information och nomineringsformulär hittar du på www.kulturivast.se

Sista datum för nominering är 1/9 2013

Kultur i Väst

De ger böckerna frihet

Partille bibliotek har under våren placerat ut fem bokhyllor på offentliga platser i kommunen där det passerar mycket människor. Verksamheten kallar de för "Släpp böckerna fria" och hyllorna är redan en succé.

Text och bild: Helén Andersson

Enhelliga hyllor Åsa Hellkvist, Monica Vahlén och Marli Petterson ansvarar för hyllorna som ingår i Släpp böckerna fria. En av hyllorna finns ännu kvar på biblioteket i Partille i väntan på sin plats i kommunen.

Den första hyllan placerade vi i Björndammen centrum som är ett hus med affärer, café, simhall och fritidsgård”, berättar Monica Vahlén, bibliotekarie på Partille bibliotek. Hyllan är fylld med böcker, ljudböcker, skivor och tidskrifter och används verkligen av alla.

Läsfrämjande reklam

Att placera hyllor ute i kommunen var en idé som för något år sedan växte fram när personalen på biblioteket började se konsekvenserna av en allt stramare budget med bland annat nedläggning av filialer runtom i kommunen.

– Vårt uppdrag att jobba utanför bibliotekets väggar fanns ju kvar och trots sämre ekonomi vill vi ju utveckla vår verksamhet, säger Monica. Så vi kläckte idén att vi kanske kunde placera ut snygga bokhyllor runtom i kommunen.

Att hyllorna skulle vara snygga var vik-

tigt. Det fick inte se ut som en hylla med lite överblivna böcker som biblioteket inte vill ha. Därför satsades det på inköp av designade hyllor på hjul.

– Det är viktigt att hyllorna är enhetliga och med biblioteket som tydlig avsändare. För det handlar till stor del om att hitta nya vägar att nå ut till presumtiva låntagare, konstaterar Monica Vahlén. Att göra reklam för biblioteket helt enkelt.

Kontaktpersoner

Förutom hyllan i Björndammen finns det än så länge hyllor utplacerade på äldreboende, på trygghetsboende och på mödravårdscentralen i centrala Partille. Varje hylla har sin egen bibliotekarie som ansvarar för hyllans bestånd och på varje hylla finns fotografi och kontaktuppgifter till bibliotekarien.

Men det är inte bibliotekarien som ensam bestämmer vad hyllan ska innehålla och utbudet kan variera beroende på var hyllan är placerad.

– Vi har en kontaktperson på varje ställe och vi lyssnar mycket på vad han eller hon säger, berättar Marli Pettersson, bibliotekarie och ansvarig för en hylla på ett äldreboende.

– Men det får inte bli ett väntrummbibliotek med bara lättbläddrade böcker, påpekar Monica Vahlén. Det ska vara böcker man kan ta med hem och läsa och vi försöker byta innehåll halvårsvis så innehållet kan ju också variera efterfrågan, tillägger hon och berättar att hyllan i Björndammen används så flitigt att hon där behöver byta innehåll varje kvartal.

Utlåningsstation 2.0

Bokhyllorna i Partille påminner lite om de utlåningsstationer som var vanliga förr, ett litet bibliotek där varje hylla rymmer mellan 60 och 70 böcker.

– Man kan kanske säga att hyllan är en 2.0 variant av en utlåningsstation, skämtar Monica Vahlén. Med den skillnaden att våra hyllor bygger på förtroende och det inte behövs något lånekort för att låna.

– Man läser på plats eller lånar och lämnar

tillbaka till hyllan eller till oss här på biblioteket, tillägger Marli Pettersson. Och varje bok har en klisterlapp på pärmens insida som berättar att det är en Släpp böckerna fria-bok och vad det är som gäller.

Det fanns vissa farhågor för skadegörelse och svinn när första hyllan i Björndammen placerades ut, men både Monica Vahlén och Marli Pettersson är överens om att det har fungerat bra och att det är ett fåtal böcker som inte återlämnas.

– Det var inte en bok som stod på plats när jag bytte senast i Björndammen, så hyllan har verkligen använts, säger Monica. Och skulle det försvinna några böcker, eller om en bok skulle gå sönder, så gör det inget heller.

Släpp böckerna fria

De fem hyllorna i Partille får snart sällskap av ytterligare två, och ännu fler är på gång. Hyllorna har tagits emot positivt av såväl personal på platser de är placerad i, som av de som lånar och läser. Och både Monica Vahlén och Marli Pettersson tror på modellen att flytta ut biblioteket till platser där människor befinner sig.

– Våra hyllor är ett väldigt enkelt sätt, menar Monica.

– Egentligen handlar det bara om vad ekonomin tål, tillägger Marli. Hyllorna är ju en engångskostnad, böckerna tar vi ur våra samlingar och det är inte många timmars arbete för vår del.

Men att det här skulle vara en modell för framtidens bibliotek tror inte någon av dem.

– Det är fortfarande inte meningen det ska vara ett fullvärdigt bibliotek, säger Monica.

– Precis som namnet Släpp böckerna fria säger, så är böckerna på biblioteket fria att låna, påpekar Marli. Hyllan är bara ett smakprov. ■

Väntrumshylla Hyllan i väntrummet på Mödravårdscentralen innehåller mycket litteratur om barns utveckling. Men också skönlitteratur för såväl vuxna som barn.

Din bibliotekstidning på nätet

Läs också om projektet Läsgodis i Huddinge där man, precis som i Partille, lyft ut böckerna till platser där människor vistas.

Du hittar artikeln om Läsgodis på framsidan.net

Ett läslyft måste få kosta

"Vi väljer att...

drömma om en ny stor folkrörelse på tvären över politiska, religiösa, ekonomiska eller andra intressen, som kopplar greppet om läsandet och det offentliga, öppna, demokratiska samtalet i det här landet med både fack-, skön- och översatt litteratur. "

Så inleder författaren **Mats Söderlund** sitt debattinlägg där han bland annat ställer sig frågan om vi har råd att vara utan en nationell satsning på bemannade skolbibliotek och bibliotekens uppsökande verksamhet

Foto: Helén Andersson

Man kan nog utgå ifrån att det är de redan läsande som debatterar läsningens betydelse och behovet av öppna och bemannade bibliotek. Jag är rädd att det får samma resultat som när mätta debatterar hunger eller medelklassen diskuterar fattigdom.

Vi vet att en tredjedel av Sveriges befolkning inte kan läsa och förstå en vanlig dagstidning och att nya generationer växer upp med halva vår egen läsförmåga.

Borde inte allas förmåga att läsa och förstå dagstidningar, politiska artiklar, samhällsinformation, fack- och skönlitteratur vara en självklar del av välfärdssamhället?

Kan vi nöja oss med mindre? Hur mycket får den sista läsaren kosta?

Lena Adelson Liljeroth kallar den nya bibliotekslagen ett viktigt steg i det läsfrämjande arbetet. Det är svårt att vara emot formuleringarna i lagen. Men i praktiken slår den bara fast vad biblioteken redan gör.

Det får mig osökt att tänka på J F Kennedys berömda tal om månsatsningen 1962:

"We choose to go to the moon in this decade and do the other things, not because they are easy, but because they are hard, because that goal will serve to organize and measure the best of our energies and skills, because that challenge is one that we are willing to accept, one we are unwilling to post-

Borde inte allas förmåga att läsa och förstå dagstidningar, politiska artiklar, samhällsinformation, fack- och skönlitteratur vara en självklar del av välfärdssamhället? Kan vi nöja oss med mindre? Hur mycket får den sista läsaren kosta? "

Mats Söderlund

pone, and one which we intend to win."

Men 200 färre biblioteksfilialer och 30 procent färre böcker på tio år blir inget läslyft. 1983 fanns 123 bokbussar i Sverige, år 2012 bara 82. Ständigt färre besökare, färre lån, färre vaneläsare.

Riktade insatser

Ett brett bokläsande kommer inte av sig självt. Vi vet vilken betydelse kunniga svensklärare, bibliotek och folkbildning har. En bred ansats där alla goda krafter samverkar:

Folkrörelser, föreningslivet, förlag, fackföreningsrörelsen, näringslivet, bibliotek, skolor och många andra, är vad som behövs.

Det behövs riktade insatser, till exempel arbetsplatsbibliotek för att öka läsandet även hos grupper som annars inte läser särskilt mycket.

Det behövs ambassadörer och ombud, människor som ute på arbetsplatser, idrottsklubbar och skolor och som kan hjälpa andra att hitta in i böckernas värld.

Se till att våra studieförbund får ut författare och läsambassadörer utanför de traditionella institutionerna, i bostadsområden, på krogen eller på föreningsmötet, för att träffa läsarna där de finns.

För att skolbiblioteken ska ha någon effekt måste det ställas krav på bemanning, bokbestånd och kvalitet. Generellt sett måste resurserna för biblioteken att arbeta aktivt uppsökande öka.

Det kommer att kosta. Men har vi råd att vara utan?

Är inte läslyftet just en sådan genomgripande demokratisk, moralisk, mänsklig, samhällelig önskan, åtgärd, reform som vi väljer att använda vår gemensamma kassa och administration, det vill säga staten, till att lösa? ■

Om jag hade ett bibliotek...

Petra Trobäck jobbar bland annat med varumärkesutveckling och var en av talarna under årets Halmstadkonferens. Här skriver hon om biblioteket som inte kommunicerar med alla, men som talar till hjärtat.

Foto: Eget

Vad är det vi väntar på? Att befolkningen plötsligt ska inse varför de ska gå till biblioteket istället för köpcentrat? Eller att politikerna plötsligt ska omprioritera och kasta in pengar i biblioteken? Att alla plötsligt ska förstå nyttan med biblioteket, det vill säga inte bara säga att de gör det utan också visa att de gör det? Om jag hade ett bibliotek skulle jag sätta mig vid ratten och ge mig ut på en förändringsresa in i nuet. En del av

den resan handlar om tillgänglighet. Konsumenter i dag är bekväma, vi vill ha allt under ett tak. Apoteket, Posten och ICA på samma plats tack. Så om inte invånarna vill komma till biblioteket får jag väl komma till dem. Både virtuellt och fysiskt. Att flytta ut biblioteket till folket med olika så kallade pop-up lösningar. Under en tid finns biblioteket på köpcentrat, sedan finns det i anknäring till matbutiken eller på skolan. Som en utveckling av bokbussen. Eller att besökaren skulle få en virtuell biblioteksupplevelse där bibliotekets styrkor skulle lyftas fram, till exempel personalen. En virtuell bibliotekarie som finns till hands att fråga och prata med.

Men framförallt handlar det om att bli attraktiv och berätta varför invånarna ska besöka biblioteket. Helt enkelt att bygga ett starkt och tydligt varumärke. Mitt bibliotek skulle inte vara utformat för alla. Alla är välkomna, men jag kan inte kommunicera med alla – för då skulle ingen lyssna. För att fånga massan måste man våga välja bort. Mitt bibliotek talar till hjärtat och lyfter fram det emotionella värdet. För rent krasst är det så att det inte är ett måste i invånarens ögon att biblioteket existerar. Det är inte som apoteket som vi måste besöka när vi blir sjuka, eller som banken som vi måste besöka för att ta hand om våra pengar, eller som matbutiken som vi måste besöka för att överleva. Bibliotekets utbud av information och kunskap kan man få på andra platser och av andra leverantörer, till exempel av google i sin telefon medan

man sitter på bussen hem från jobbet, i pocketboken som man köper på flygplatsen. Istället är det av emotionella skäl man kommer till biblioteket. Kanske för att känna sig rik på all kunskap som finns samlad i ett och samma rum. Kanske för att känna lugn och kravlöshet på en plats utanför hemmet, typ ett offentligt vardagsrum som har alla verktyg för information och inspiration som jag kanske inte har plats för eller råd med själv. Och vad har dessa gemensamt? Kanske att de är nyfikna. Jag skulle skapa ett vardagsrum för nyfikna. Hur skulle då detta offentliga vardagsrum se ut? Ja, inte som en förvaringsplats för böcker och inte heller som en plats där kunskapen gömmer sig bakom stora diskar eller till och med är osynlig. Utan en plats där jag känner mig som hemma, där jag kan klara mig själv och sitta i min ensamhet och försvinna in i en annan värld om det är det jag behöver eller att kunna samtala med kunniga människor och uppleva social samvaro om det är det jag vill ha.

För biblioteket är och kan inte vara det samma som det var för 10–20 år sedan. Omvärlden har förändrats, kraven från konsumenten har förändrats, konkurrensen ser annorlunda ut. Vem trodde för 10 år sedan att man skulle hitta Apoteket på ICA eller i vartenda hörn i ett shoppingcentra?

Och om mitt bibliotek ska vara en viktig del av dagens samhälle måste jag också förändras och det med utgångspunkt i vad invånarna vill ha. Inte vad jag tror de vill ha. ■

En syssla för livet

Peter Bohlin har ägnat nästan hela sitt liv åt dans i olika former. Han har katalogiserat och organiserat danslitteratur på flera specialbibliotek runt om i Sverige, han har dansat såväl balett som historiska danser och han har skrivit om dans i såväl dagspress som i kulturmagasin.

Text och bild: Helén Andersson

– Man skulle kunna säga att mitt intresse för dans började i Moskva på en kurs i klassisk balett tillsammans med tolv ryska ambassadörshustrur, berättar han när vi ses på Carina Ari biblioteket i Stockholm.

Ryssland

Det luktar som det ska i ett bibliotek med drygt 13 000 gamla böcker, och Peter föreslår att vi ska slå oss ner under hyllan med de 600 ryska böckerna om dans. Böcker han läst, lämnat ett omdöme om och sorterat in i en databas.

– Det var Carina Ari-bibliotekets grundare Bengt Häger som 1996 bad mig arbeta i biblioteket för att bland annat upprätta en databas och jag jobbade flera år med det, berättar han. Nu är jag tillfälligt tillbaka på biblioteket för att uppdatera databasen, sortera nya klipp och hjälpa en amerikansk forskare till rätta.

Det är inte lätt att hänga med i Peters berättelse. Han rör sig tidlöst mellan dans-

stilar, tidningar han skrivit för, bibliotek han jobbat på och personer han mött. Men det är tydligt att dans har fyllt hans hjärta ända sedan han som 20-åring under två år jobbade som vaktmästare på svenska ambassaden i Moskva och kom i kontakt med Bolsjojteatern där baletten gjorde stort intryck.

– Jag gick dit så ofta jag kunde och tittade med ögon stora som tefat, berättar han och himlar med ögonen för att visa hur imponerad han var. Jag ville prova att dansa själv och hamnade så småningom på kursen med de tolv ambassadörsfruarna där jag en gång i veckan fick lektioner i rysk karaktärsdans och klassisk balett.

Peter Bohlin

Dans, dans, dans

När Peter så småningom återvände till Sverige var han övertygad om att det är

dans han ska ägna sig åt. Han blir antagen till en preparandkurs för män vid Statens dansskola och under två års tid dansade han fem dagar i veckan.

– Att jag blev antagen berodde bara på att

Namn: Peter Bohlin

Ålder: 63 år

Bor: Stockholm

Familj: Ensamstående

Intresse: Dans och att resa.

Vilka språk kan du: Jag har översatt från engelska, franska, ryska och tyska. Jag har läst latin och kan läsa dagstidningar på italienska och hjälpligt förstå bulgariska.

Läser helst: Jag har alltid gillat Woodhouse och den vänliga humorn som inte går ut på att man skrattar åt någon, utan med någon.

Och så ligger förstås den ryska litteraturen mig varmt om hjärtat. Tolstoy, Gogol, Pushkin. Av Solzjenitsyns verk tycker jag att Första kretsen och Cancerkliniken är bra.

Vad har du på ditt nattduksbord

nu: Just nu läser jag en idiotisk bok som visade sig vara tämligen enfaldiga noveller om livet på Bali. Tror inte jag fullföljer den.

Det visste du inte om Peter:

Jag har varit isbjörn i en barnmusikal i Kalmar. Men en av mina höjdpunkter som amatördansare var när jag under en av mina kurser i Skottland framträdde tillsammans med en engelsk komiker och en präst i en dans för tre damer som heter Three graces. Iklädda vita halvlånga klänningar och balettskor fick vi människor från 20 länder att skratta så de höll på att falla av stolarna.

de hade svårt att få manliga elever, säger han blygsamt. Titta här, säger han och drar med händerna längs kroppen, för lång, stela höfter och fula fötter Men jag hade drivkraften och jag lärde mig fantastiskt mycket.

Under åren på preparandkursen läste Peter samtidigt teatervetenskap och framförallt allt som hade med dans att göra. På institutionen för teater- och filmvetenskap fanns också en sekreterare som var med i en dansgrupp som ägnade sig åt att rekonstruera äldre tiders dans, och Peter fick snart en plats i gruppen.

– Jag insåg snabbt att det fanns oerhört mycket för mig att göra med äldre tiders dans. Jag kunde dans, jag hade breda kunskaper i språk och så behövde jag inte kunna gå ner i spagat. Jag kom ganska långt i min dans, men aldrig dit, skrattar han.

Genom dansgruppen kom Peter i kontakt med flera äldre dansstilar och fascinerades bland annat av English och Scottish country dancing som han tog flera kurser av både i England och Skottland.

Drömbibliotek Peter Bohlin trivs på Carina Ari Biblioteket med alla fantastiska böcker om dans och om angränsande konstarter.

– Här skulle jag kunna sitta och läsa tills ambulansen kommer.

– Du har säkert sett danserna i historiska filmer, förklarar han. Ofta är det en grupp på fyra där männen står på en linje och kvinnorna på en, och så gör man geometriska formationer. Det är fantastiskt roligt, enkla instruktioner som alla som kan röra sig i takt till musik kan lära sig.

Hans intresse för historisk dans drev honom till Dansmuseet som bland annat gav ut tidskriften *Dans*, och Peter började regelbundet skriva och översätta åt tidningen.

– Jag ville utveckla mitt skrivande och började tjata på *Aftonbladet* om att de saknade någon som skrev om dans. Till slut gav de med sig och jag skrev om dans i olika dagstidningar ända fram till 1995. Framförallt i *DN* och *Aftonbladet*, men jag har fått artiklar publicerade i tio länder och jag försökte resa så mycket jag kunde och rapporterade från bland annat danstävlingar runt om i världen.

Dansmuseets bibliotek

Efter att ha skrivit och rest runt några år, blev Peter tillfrågad av Dansmuseets chef Erik Näslund om han ville organisera ett bibliotek på Dansmuseet. På Avdelningen för folklig dans fanns grunden till ett bra bibliotek.

– Jag har ju ingen bibliotekarieutbildning, men jag tror att jag blev tillfrågad för mitt stora och långa intresse för dans. Och jag hade ju genom åren samlat på mig en hel del kunskap.

Peter jobbade senare under några år som bibliotekarie vid Dansmuseets bibliotek och Study Center.

– Det var fantastiska år, minns han. Jag träffade massor av dansmänniskor, och tänk att få betalt för att hjälpa studenter och forskare att ta reda på saker, ler han.

Carina Ari Biblioteket

När tjänsten på Dansmuseets bibliotek blev indragen, tog Peter kontakt med Bengt Häger och frågade om han behövde en medhjälpare på Carina Ari Biblioteket. Och det behövde han. Bland annat med att gå igenom alla ryska böcker och göra en databas.

– Det tog mig flera år, konstaterar Peter och berättar att Carina Ari var dansös och mycket god vän med Bengt Häger. När Carina Ari blev änka och ärvde en stor summa pengar efter likörfabrikanten Bols, undrade hon vad Bengt Häger skulle göra om hon gav honom pengarna. När Bengt Häger svarade att han kunde tänka sig ett dansbibliotek, tyckte Carina Ari att det var en utmärkt idé.

– Så hon skänkte sin stora förmögenhet dels till ett dansbibliotek och dels till en minnesfond som bland annat delar ut stipendier till unga dansare och till forskning, berättar Peter.

Carina Ari Biblioteket drivs idag av en stiftelse utan statlig finansiering men med stöd av Minnesfonden. Framförallt är det ett forsknings- och referensbibliotek med norra Europas största samling av litteratur om dans från hela världen och ur alla aspekter.

FAKTA

Läs mer om dansbiblioteket på 3:e våningen på framsidan.net

Carina Ari Biblioteket instiftades 1969 och är norra Europas största forskningsbibliotek för dans. I biblioteket finns litteratur om dans från hela världen. Särskilt betydande är samlingarna av tidiga europeiska källskrifter med originalutgåvor från 1500-talet fram till 1850.

– En särskild styrka i biblioteket är källmaterial om dansen i Västeuropa fram till cirka 1850. Och förutom alla böcker finns här danstidskrifter från hela 1900-talet, ett omfattande arkiv och flera tusen videor. Allt väl ordnat i databaser, konstaterar Peter.

– Den här stora samlingen av ryska böcker är något extra, tillägger han och nickar mot hyllan bakom oss. Bengt Häger hade unika kontakter och var internationellt verksam i decennier. Bland annat var han ordförande i Unescos internationella danscentrum i Paris och han hade många vänner över hela världen som skickade sina böcker till honom. Och Bengt Häger köpte, reste, handlade och samlade. Detta började i slutet av 1960-talet, lite innan dansantikvarierna började se värdet av dansböcker, tillägger Peter nöjt.

Dansbiblioteket 3:e våningen

Peter är nu 63 år och skulle i princip kunna gå i pension. Men intresset för dans gör att

han aldrig säger nej till nya uppdrag och i vintras var han i Göteborg och organiserade det nya dansbiblioteket på Dansscenen 3:e våningen. Ett bibliotek med 900 böcker från Elsa Marianne von Rosens och Allan Fridencias privata samling.

– Det är ett spännande bibliotek med Elsa Marianne von Rosens samling av litteratur om klassisk balett tillsammans med Gun Lunds och Lars Perssons magnifika samling av litteratur om modern dans, berättar han.

– Det här har varit en syssla för livet och tänk så mycket jag har fått resa och tänk vad många intressanta människor jag har träffat. Som frilans är tillvaron ibland en kamp, men då får man väl kämpa då. Och jag har försökt leva på mina kunskaper, trots att det är en väldigt smal nisch. Och vet du, säger han. Det har gått ända fram till nu. ■

Kort och gott

Utveckla ditt skrivande

För sjätte gången arrangerar Susanna Alakoski och Mats Söderlund tillsammans en intensivkurs i litterär gestaltning. Kursen vänder sig till alla som vill utveckla sitt skrivande.

– Kursen är processinriktad och syftar till att ge deltagarna ett litterärt uppvaknande och se vad litterär gestaltning är, säger Mats Söderlund. Och det har vi lyckats med hittills, fortsätter han. Det brukar komma en aha-upplevelse sent den tredje dagen, eller tidigt den fjärde, där deltagarnas texter tydligt ändrar karaktär.

Kursen är i Ystad 17-22 oktober 2013.

Mötesplats Borås 2013

Temat för den 13:e upplagan av Mötesplats Borås är Läsande, lärande och demokrati. Bland föreläsarna märks bland annat professor Ove Sernhede, universitetslektor Lotta Bergman och kulturdebattören Magnus William Olsson.

– Man bör inte heller missa avgående läsbassadör Johan Unenge, tipsar Eva Fred, konsulent litteratur barn- och unga Kultur i Väst. Han har samlat på sig stor erfarenhet och många kloka synpunkter om barn, unga, läsande, litteratur och demokrati. Paperpresentationerna har också stramats upp och i år kommer det att finnas mer tid för problemformulering och diskussion.

Mötesplats Borås Profession – Forskning går av stapeln den 17–18 oktober.

Nomineringsdags

Det är hög tid att föreslå vilket bibliotek du tycker ska bli 2013 års Bästa lättlästa bibliotek. Priset Bästa lättlästa bibliotek delas ut av Centrum för lättläst varje år sedan 2009. Priset ges till ett bibliotek som på ett förtjänstfullt sätt lyfter fram lättlästa texter. Priset delas ut under Internationella läskunnighetens dag den 9 september. Mejla ditt förslag till camilla.batal@lattelast.se senast den 30 juni.

Hotell Gästis Hotell för bokälskare

Ett tvångsmässigt samlande har gjort Hotell Gästis i Varberg till ett gigantiskt bibliotek med böcker i alla skrymslen och vrår. Och hinner du inte läsa klart tar du bara boken med dig hem.

Läs mer om hotellet för alla bokälskare på framsidan.net

Kultur i Väst
405 44 Göteborg

Glad sommar!

Framsidan är tillbaka med nytt nummer strax innan årets Bok- och bibliotek i Göteborg. Då sätter vi luppen över det läsförande arbetet. Vi tar bland annat upp faktabokens roll för läsningen och gör en vandring i gränlandet mellan fakta och fiktion.